tis, sed ad tranquillitatem publicam vel ad prosperitatem regni conducentibus, vel de legibus aut mandatis contra legitimum principem directis.

In priori casu non solum possunt, sed tenentur subditi legibus obedire et obsequium usurpatori præstare, non quidem vi ipsius auctoritatis quæ nulla est, sed vi ordinis naturalis id evidenter postulantis. In societatibus enim politicis suprema lex est salus populi : atqui salus populi manifeste postulat, ut in casu supradicto leges usurpatoris custodiantur ; nisi enim servarentur, omnis ordo in confusionem mox verteretur, et ipse Status per præceps in ruinam abiret. Unde sapienter observat Grotius quod legitimus princeps saltem tacite jubet ut istæ leges serventur, quia supponi non potest illum destructionem regni sui velle.

Hinc colligitur magistratus civiles functiones publicas sub usurpatore acceptare et exercere posse. Necesse est enim, ex dictis, ut leges observentur; observari autem non possunt, nisi præponantur magistratus qui illarum observationi et publicæ tranquillitati continuo invigilent. Qui ergo tales functiones ex recta intentione suscipiunt, contra voluntatem legitimi principis rationabiliter præsumptam non agunt, sed rem ipsi gratam faciunt, et causam ejus utilius fovent, quam si, vitam privatam eligentes, locum improbis hominibus vel usurpatoris fautoribus cederent. Quinimo, fidem suam usurpatori in his functionibus obeundis sub juramento obstringere possunt. Juramentum enim de re licita et laudabili fine præstitum illicitum esse non potest : at in eo casu juramentum est de re licita et laudabili fine præstatur. Ergo, etc. Verum, rebus mutatis et legitimo principe auctoritatem suam de novo obtinente, vinculum juramenti erga usurpatorem præstiti statim cessat, quia tunc fieret de re illicita.

In posteriori vero casu, id est, si usurpator aliquid contra legitimum principem directe jubeat; v. g., si præcipiat subditis ut vi armata illum repellant, aut adversus exercitum ejus debellent, tunc illi parere non licet, sal-

tem quandiu causa legitima non est desperata ; nam hujusmodi actus vera et activa esset participatio injustitiæ. Attamen qui ab usurpatore sub pœna mortis cogeretur ad militiam, non peccaret arma sumendo, vestem militarem induendo, inter agmina stando, donec tuto fugere posset; sed defensores legitimæ auctoritatis ferire non posset, nec periculo eos vulnerandi vel occidendi se exponere.

Milites qui sub usurpatore adversus hostes patriæ privatos aut publicos, internos vel externos, pugnant, culpari non debent, modo ex pura intentione agunt. Tunc enim non causam usurpatoris defendunt, sed causam patriæ : porro semper licet causam patriæ defendere, quia ordo id præscribit, et in eo causa legitimi principis indirecte defenditur.

Verum, ut patriæ hostes haberi non debent extranei exercitus qui, partes legitimi principis defendentes, contra subditos ejus rebelles dimicant; potius velut amici et protectores æstimandi sunt. Sunt quidem onerosi, sed onera inde provenientia solis rebellibus tribui debent.

Partes vero usurpatoris directe tuendas suscipere non licet, donec pro legitimo hærede nulla spes moraliter affulgeat.

Vide, circa usurpatorem, Grotium, l. 1, ch. 4, n. 15, Puffendorf, l. 7, ch. 8, n. 10, et circa totam quæstionem de auctoritate publica, Goguet, *de l'Origine des lois*, 3 vol. in-4°, vel 6 vol. in-12; Pey, *de l'Autorité des deux puissances*, 3 vol. in-8°, t. 1.

EXPLICIT MORALIS.

INDEX.

	Paginæ.
PRÆFATIO	1
CAPUT I. De quarumdam vocum explicationibus	7
CAP. II. De definitione philosophiæ	11
Articulus I. De definitione in genere	12
Art. II. De vera philosophiæ definitione	14
CAP. III. De divisione philosophiæ	17
Art. I. De divisione in genere	*ib.*
Art. II. De genuina philosophiæ divisione	18
CAP. IV. De argumentatione	20
PARS PRIMA PHILOSOPHIÆ.	
DISSERTATIO I. DE IDEA	25
CAP. I. De idea prout in mente existit	*ib.*
Art. I. De idearum divisione	26
Art. II. De idearum proprietatibus	28
§ I. De idearum veritate et falsitate	*ib.*
§ II. De claritate et obscuritate idearum	29
§ III. De idearum distinctione et confusione	30
§ IV. De idearum comprehensione et extensione	*ib.*
Art. III. De functionibus mentis circa ideas	*ib.*
§ I. De attentione	31
§ II. De idearum abstractione	32
§ III. De idearum comparatione	33
CAP. II. De idea prout signis extra mentem profertur	34
Art. I. De gestu	35
Art. II. De voce seu locutione	36
Art. III. De scriptura	37
DISSERTATIO II. DE JUDICIO	40
CAP. I. De judicio prout in mente latet	41
Art. I. De natura judicii	*ib.*
§ I. An judicium sit actus mentis positivus	42
§ II. An judicium sit actus simplex	*ib.*
Art. II. De causa efficiente judicii	44
Art. III. De divisione judicii	*ib.*
CAP. II. De judicio prout per verba extra mentem profertur	46
Art I. De proprietatibus propositionis	48
§ I. De proprietatibus propositionis absolutis	*ib.*
Sectio I. De quantitate propositionis	*ib.*
Sect. II. De qualitate propositionis	51
Punctum I. De affirmatione et negatione propositionis	52

Punct. II. De veritate et falsitate propositionum 55
§ II. De proprietatibus propositionum relativis 57
Sect. I. De conversione propositionum . . . . ib.
Sect. II. De oppositione propositionum 60
Punct. I. De speciebus oppositionis propositionum . . . 61
Punct. II. De proprietatibus oppositionis propositionum . 62
Punct. III. De usu oppositionis propositionum 64
Art. II. De variis propositionum speciebus 66
§ I. De propositione complexa 66
§ II. De propositionibus compositis 68

DISSERTATIO III. De ratiocinio 70

Cap. I. De materia et forma syllogismi 72
Cap. II. De regulis syllogismorum 74
Art. I. De regulis syllogismorum juxta veteres . . . . ib.
Art. II. De regula generali pro omnibus syllogismis, juxta recentiores 81
Cap. III. De variis syllogismorum speciebus 83
Cap. IV. De aliis, præter syllogismum, argumentationis speciebus 87
Cap. V. De diversis sophismatibus 91
§ I. De diversis sophismatum speciebus 92
§ II. De fontibus sophismatum et errorum 96

DISSERTATIO IV. De methodo 101

Appendix. De demonstratione 105

DISSERTATIO V. De certitudine 107

Cap. I. De certitudinis divisione 111
Cap. II. De existentia certitudinis, ubi duplex pyrrhonismus, objectivus et subjectivus, confutatur 112
Cap. III. De motivis certitudinis 123
Art. I. De sensu intimo 124
Art. II. De evidentia 127
Quæritur utrum evidentia possit esse major vel minor . 135
Art. III. De relatione sensuum 136
Art. IV. De consensione hominum in moralibus 146
Art. V. De testimonio hominum 150
§ I. Nonnullæ præmittuntur notiones necessariæ . . . 151
I. De notionibus quæ spectant facta . . . . ib.
II. De notionibus quæ testes respiciunt . . . . ib.
§ II. De pyrrhonismo historico 152
§ III. De auctoritate testimonii hominum in factis historicis 153
Sect. I. De auctoritate testimonii hominum in factis naturalibus . . . . ib.
Sect. II. De auctoritate testimonii hominum in factis supernaturalibus 169

Paginæ.

Art. VI. De memoria 174
Art. VII. De analogia 176
Art. VIII. De motivo probabili 179
Conclusio. *De criterio certitudinis* 181
Appendix. De methodo disputandi 182
I. Dissertation *sur le fondement de la certitude. — Principales opinions des anciens philosophes. — Systèmes de Descartes et de M. de Lamennais.* 186
II. Dissertation *sur plusieurs autres systèmes, en ce qui concerne la vérité et la certitude.* 202

PARS SECUNDA PHILOSOPHIÆ.

METAPHYSICA.

DISSERTATIO I. De ontologia 211
Caput I. De notione, essentia et possibilitate entis in genere ib.
Cap. II. De causis et effectibus entium 214
Cap. III. De variis speciebus entis 221
Art. I. De substantia et modo . . . . ib.
Art. II. De finito et infinito. — De idea infiniti 223
Art. III. De ente materiali et spirituali, ubi de divisibilitate materiæ 226
Cap. IV. De proprietatibus absolutis et relativis entis, ubi de numero 229
Cap. V. De spatio et tempore 234
DISSERTATIO II. De pneumatologia 237

PARS PRIMA PNEUMATOLOGIÆ.

De Deo et ipsius attributis 238
QUÆSTIO I. *De existentia Dei* . . . . ib.
Cap. I. De theismo et atheismo inter se comparatis . . . 239
Art. I. An quis prudenter manere possit indifferens circa Dei existentiam . . . . ib.
Art. II. De incommodis ex atheismo sequentibus . . . 242
Art. III. An theismus præstantior et optabilior sit atheismo 246
Art. IV. An theismus atheismo sit tutior 247
Art. V. An atheismus polytheismo sit pejor 248
Cap. II. De præcipuis argumentis quibus existentia Dei demonstratur 250
Art. I. De argumentis metaphysicis 251
Argumentum I. Ex ente necessario . . . . ib.
Argum. II. Ex idea Dei 257
Argum. III. Ex propria existentia nostra 260
Argum. IV. Ex creatione materiæ 261
Argum. V. Ex necessitate primi motoris 265

Paginæ.
Art. II. De argumentis physicis 268
§ I. De systemate Epicuri. . . . . ib.
§ II. Exponuntur argumenta physica Dei existentiam adstruentia 272
Argum. I. In inspectione orbis petitum . . . . ib.
Argum. II. Ex formatione corporis nostri 279
Art. III. De argumentis moralibus . . . . ib.
Argum. I. Ex consensu populorum deductum 280
Argum. II. Ex stimulis conscientiæ petitum 288
QUÆSTIO II. *Quid sit Deus, seu quænam sint ejus attributa.* 289
De aseitate Dei et de ipsius attributorum distinctione . . ib.
Cap. I. De Dei unitate 292
Art. I. De unitate Dei, adversus Gentiles 293
Art. II. De dualismo seu de duobus Manichæorum principiis 294
Art. III. De origine mali sub unico ente summe bono. . 297
Cap. II. De æternitate Dei 307
Cap. III. De immutabilitate Dei 310
Cap. IV. De libertate Dei, ubi sententia D. Cousin impugnatur 312
De optimismo. 317
Cap. V. De independentia et omnipotentia Dei. De creatione 319
Cap. VI. De simplicitate Dei. 321
Cap. VII. De immensitate Dei 323
Cap. VIII. De intelligentia et scientia Dei 325
Cap. IX. De sapientia Dei. 336
Cap. X. De sanctitate et veritate Dei. . . . . ib.
Cap. XI. De bonitate et beatitudine Dei. 337
Cap. XII. De justitia Dei 338
Cap. XIII. De divina Providentia 339
Art. I. De divinæ Providentiæ existentia. . . . . . . ib.
Art. II. De rerum omnium conservatione 344
Art. III. De influxu Dei in liberas hominum actiones . . 346
§ I. An Deus in liberas hominum actiones revera influat . ib.
§ II. Qualis sit ille divinæ Providentiæ influxus in actiones liberas hominum. 348
DISSERTATION *sur le panthéisme; son histoire. Exposé et réfutation des divers systèmes* 350

PARS SECUNDA PNEUMATOLOGIÆ.

DE ANGELIS 359
Cap. I. De angelorum existentia . . . . ib.
Cap. II. De numero angelorum 362
Cap. III. De variis angelorum ordinibus. 363
Cap. IV. De angelorum essentia 365
Cap. V. De angelorum intellectu, voluntate et inter se locutione 369

Paginæ
Cap. VI. De culpa et pœna angelorum 372
Cap. VII. De angelorum ministeriis 374
Cap. VIII. De Angelorum potentia 379

PARS TERTIA PNEUMATOLOGIÆ.

DE MENTE HUMANA 389
Cap. I. De facultatibus mentis humanæ. 390
Art. I. De intellectu. . . . . ib.
§ I. De idearum origine et natura 391
Sect. I. De variis circa hanc quæstionem systematibus . ib.
Punct. I. De variis sensualistarum systematibus. . . . ib.
Punct. II. De variis idealistarum systematibus. . . . 392
Sect. II. Quid, juxta nos, sentiendum sit de hac difficili quæstione 395
§ II. De expressionibus idearum seu de linguarum institutione 399
Sect. I. De significatione vocum quibus linguæ componuntur. . . . . ib.
Sect. II. De inventione linguarum 401
Sect. III. De inventione scripturæ 404
Art. II. De libertate humana. 406
Cap. II. De natura mentis humanæ, seu de spiritualitate ejus. 416
SCHOLIUM. Quid sentiendum, præter spiritualitatem, circa naturam mentis humanæ 433
Cap. III. De unione mentis humanæ cum corpore. . . . 434
Art. I. De initio unionis mentis cum corpore. . . . . ib.
Art. II. De natura unionis mentis cum corpore. . . . 437
SCHOLIUM. 446
Art. III. De consectariis unionis mentis cum corpore . . 439
De systemate doctoris Gall . . . . ib.
Cap. IV. De mentis humanæ destinatione. 448
Art. unicus. Utrum mens, destructo corpore, necessario pereat, an vero pro altera reservetur vita . . . . . . ib.
Cap. V. De belluis 451

PARS TERTIA PHILOSOPHIÆ.

MORALIS.

Notiones præviæ. 462
DISSERTATIO I. De ACTIBUS HUMANIS IN GENERE. 464
Cap. I. De bonarum malarumque actionum differentia. ib.
Art. I. De discrimine inter bonum et malum morale. . ib.
Propositio Bonum et malum morale essentialiter differunt. 465
Art. II. De obligatione faciendi bonum et vitandi malum, seu de legis naturalis existentia. 476
Prop. Existit lex naturalis. 477
Art. III. De legis naturalis promulgatione. 480

Paginæ.
§ I. An et quomodo lex naturalis sufficienter promulgetur. 480
§ II. An in præsenti rerum statu lex naturalis invincibiliter ignorari possit. 481
§ III. De conscientiæ divisionibus. 482
Art. IV. De legis naturalis immutabilitate. 483
Prop. Lex naturalis nullam proprie dictam admittit mutationem, neque per abrogationem, neque per derogationem, neque per dispensationem. ib.
Art. V. De sanctione legis naturalis. 484
Prop. I. Post præsentem, altera exstitura est vita beata vel misera, secundum uniuscujusque opera. 485
Prop. II. Æternam fore beatorum felicitatem fides et ratio fortiter suadet. 491
Prop. III. Repugnare pœnas æternas in altera vita demonstrare nequeunt increduli. 492
Cap. II. De bonarum et malarum actionum principiis. 496
Cap. III. De regulis quibus actiones bonæ a malis secerni possunt. 497
DISSERTATIO II. De actibus humanis in specie. 498
Cap. I. De officiis hominum erga Deum. ib.
Art. I. De necessitate religionis. 499
§ I. Necessitas religionis ex natura Dei et hominis adstructa. ib.
Prop. I. Deo debetur cultus internus. ib.
Prop. II. Deo debetur cultus externus. 505
Prop. III. Deo debetur cultus solemnis, id est nomine religiosæ societatis exhibitus. 507
§ II. An religio sit necessaria relative ad societatem et homines privatos. 511
Prop. I. Religio est fundamentum societatis, ita ut societas nec prosperare nec etiam existere possit sine religione. ib.
Prop. II. Religio necessaria est homini privato seu respectu ejus, est fons multorum bonorum; irreligio vero radix multorum malorum. 513
Art. II. De religionis naturalis insufficientia. 514
Prop. I. Ratio sufficere potest ad plurima cognoscenda legis naturalis officia saltem distributive sumpta. 516
Prop. II. Sine revelatione moraliter impossibile erat colligere et convenienter docere corpus religionis quo Deus debito modo honoraretur. 517
Prop. III. Sine revelatione absolute impossibile est cognoscere plurima quorum notitia magni nostra interest. 526
Corollarium. 528
Scholium. ib.
Art. III. De indifferentia circa religiones. 529
Prop. I. Nemo potest, tuta conscientia, in deismo conquiescere et omnem revelationem rejicere. ib.

Paginæ.
Prop. II. Nullus manere potest indifferens circa diversas religiones quæ dicuntur revelatæ. 530
De intolerantia. 538
Corollarium. 540
Cap. II. De officiis hominis erga seipsum. ib.
Art. I. De officiis hominis quæ spectant ejus animam. 541
§ I. De officiis hominis relative ad intellectum. ib.
Prop. Scientiæ et artes per seipsas hominem non depravant, nec damnari possunt ut malæ. 542
§ II. De officiis hominis quæ voluntatem respiciunt, ubi de periculis vitandis cautionibusque habendis. 548
Art. II. De officiis hominis quæ corpus ejus spectant. 551
§ I. De obligatione servandi unionem mentis cum corpore. ib.
Prop. Lex naturalis stricte prohibet liberam sui ipsius occisionem 552
§ II. Quænam sint consectaria obligationis servandi corpus 561
Cap. III. De officiis hominis erga alios homines. 563
Art. I. An homo natus sit ad societatem. ib.
Prop. Homo natus est ad societatem cum aliis hominibus ineundam. 564
Scholium 570
Art. II. De officiis hominis erga alios homines generatim sumptos ib.
§ I. De positivis officiis nostris erga alios generatim spectatos. ib.
§ II. De officiis notris negativis erga alios homines generatim spectatos. 573
Sect. I. De homicidio ib.
Punct. I. An injustum vitæ aggressorem occidere liceat. ib.
Prop. Qui aliter propriam vitam defendere nequit injustum aggressorem occidere potest. ib.
Punct. II. An singularia certamina sint licita. 577
Prop. Prorsus illicita sunt singularia certamina privata autoritate suspecta. ib.
Sect. II. De furto. 581
Punct. I. De proprietate. ib.
De origine proprietatis. ib.
De variis modis proprietatem bonorum acquirendi. 584
Punct. II. De furto aliisque injustitiis. 586
Art. III. De officiis hominis erga alios homines in variis speciebus societatis consideratos. 587
§ I. De societate domestica. — Hodiernorum *Socialistarum* systemata. ib.
Sect. I. De societate conjugali. 588
Punct. I. De cælibatu. 590
Prop. Cælibatus ex natura sua bonus est ac honestus. ib.
Punct. II. De unitate matrimonii. 591
Punct. III. De matrimonii indissolubilitate. 592

Paginæ
Prop. Sola ratione ostenditur matrimonii vinculum usque ad mortem alterutrius conjugis esse duraturum, et divortium proprie dictum admitti non posse. 593
Scholium. 597
Punct. IV. Da matrimonii impedimentis, sive de personis quæ matrimonium secum inire nequeunt. . . . 598
Punct. V. De officiis conjugatorum. 599
Sect. II. De societate paterna. 600
Punct. I. De officiis parentum erga filios. . . . . . . *ib.*
Punct. II. De officiis liberorum erga parentes. 602
Sect. III. De societate herili. 603
Punct. I. De famulis. 604
Punct. De servis proprie dictis seu mancipiis. 605
Prop. Status servitutis, in se spectatus, absolute est licitus. *ib.*
§ II. De societate politica. 607
Sectio. I. De origine societatis politicæ. . . . . . . *ib.*
Prop. Suprema autoritas gubernandi populum a solo Deo tanquam a primario fonte repetenda est. Refelluntur systema *Rousseau* circa primordialem conventionem ad sensum suum intellectam et doctrina de suprema potestate populi. 609
Sect. II. De divisione societatis politicæ. 613
Punct. I. De notionibus triplicis regiminis politici, videlicet, monarchici, aristocratici et democratici. . . . *ib.*
Punct. II. Quodnam ex triplici regimine politico sit anteponendum. 615
Prop. I. Regimen monarchicum omnium est perfectissimum 616
Prop. II. Monarchia hæreditaria anteponenda est monarchiæ electivæ. 617
Sect. III. De titulis quibus summa auctoritas acquiritur. 618
Sect. IV. De characteribus supremæ auctoritatis. . . . 620
Punct. I. De independentia supremæ auctoritatis. . . . *ib.*
Punct. II. De inviolabilitate supremæ auctoritatis. . . . 621
Punct. III. De unitate supremæ auctoritatis. 623
Punct. IV. De perpetuitate supremæ auctoritatis. . . . *ib.*
Sect. V. De attributis supremæ auctoritatis. 624
Punct. I. De potestate bellum indicendi et faciendi. . . *ib.*
De bellis justis. 625
De bellis injustis. 626
De modo bellum faciendi. . . . . *ib.*
De jure acquisito in bello. 628
Punct. II. De potestate pacem concludendi et fœdera ineundi. 629
Punct. III. De potestate leges condendi. 630
Punct. IV. De potestate justitiam exercendi, crimina atque delicta puniendi. 631
De pœnis in genere 632

Paginæ.
De pœna mortis. 633
Prop. Suprema auctoritas pœnam mortis contra malefactores decernere potest. . . . . *ib.*
De criminibus et delictis puniendis. 636
Punct. V. De potestate supremæ auctoritatis circa bona temporalia subditorum. 637
Punct. VI. De potestate reformandi vel perficiendi constitutiones regni. 639
Sect. VI. De officiis supremæ auctoritatis erga subditos. *ib.*
Sect. VII. De officiis subditorum erga supremam auctoritatem. 641
Punct. I. De officiis subditorum erga supremam auctoritatem legitimam. . . . . *ib.*
Punct. II. De officiis subditorum erga usurpatorem. . . 643

FINIS.

Atrebati, ex Typis LEFRANC.